

korlat szerint pedig az előtt teszi meg s így nemcsak lehetséges, de épen egybehangzó lenne az üdvözlő és megnyitó beszéddel egybefoglalni az úrvacsorai beszédet és imát.

Végre tán időszerű lenne az említett eredeti „Agenda in Synodis“ szabályokat átvizsgálni, az időnként főtanácsilag tett változtatásokat, isteni tiszteletünkben s énekeinkben lett újításokat s gyakorlatokat — tekintetbe véve a jelen kor kívánalmait — a kényser alól felszabadult és megtisztult vallásos elveinkkel egyező vezérszabályokat állítani össze s kiadni állandó használatra.

Gyöngyösi István.

BONCZA GYÖRGY.

† 1883. márt. 24.

Ha egy szerény mesteri élet és jellem, méltó lehetne annyi figyelemre, hogy a „Keresztény Magvető“ lapjain egy kis tért nyerjen ismertetésre, vagyha csekély és egyszerű leírás megállhatna a tartalomdús értekezések és nagyobb szerű közlemények árnyékában, megkísérteném egy becsületes jellemű elhunyt mesterünk emlékét fenhagyni egyházi irodalmunk köztiszteletben álló terén.

Bágyoni Boncza György, született 1823. ápril 17-én, iskola gyakorlatot kezdett a bágyoni unitáriusok elemi iskolájában, onnan ment a tordai középiskolába, s végezte tanulmányait a kolozsvári főiskolában a bölcsészet és hittan akkori szabályos osztályaiban mindig elsőrendű érdemsorozattal. Már 1845. mint kolozsvári segédkántor kezdette egyházi hivatását folytatni, 1846. sept. 1-én püspöki kinevezéssel, Udvarhely körben, Homorod-Szentmártonban foglalt el rendes iskolamesteri állomást. Innen 1848. sepsi-körispataki, 1858 szentmihályi, 1860. október 4-én a vargyasi ekklesiáiba rendeltetett, s léptetett elő, mindenütt közmegelegedésre s hasznosan folytatván iskolamesteri szép hivatalát, míg azt 1882. dec. 28-án súlyos betegségbe esvén, három havi szenvedés után, 1883. márt. 24-én csendes halállal bevégezte.

Ennyiben meg volna írva már B. Gy. rövid életrajza, de az ő munkakörében, hivatali szakmájában tüntek fel oly jelentékeny mozzanatok, s szilárd jellemének oly tanubizonyságai, melyek figyelemre és követésre egyaránt méltók. — Említsünk fel bár néhányat:

Nősült 1851. sepsi-körispataki Szinte Juliánna, jelentékeny székkelybirtokos leánynyal lépvén házassági szövetségre, kivel hiven megtartotta esküjét haláláig; gyermekek nem született, de neje népes családjából, testvérek gyermekeit folytosan szülői szeretettel ölelték keblökre és B. Gy. édes apai gyöngédséggel nevelte, iskolázta s gondozta, mint édeseit, nevedésök szerint felváltva; most élete végén is két jól nevelt lánya könnyezi az elvesztett szeretett jó apát, — ez a nemesen érző jó szívnek szép bizonyítványa.

Iskolamesteri hivatalának a szóteljes értelmében megfelelt, még pedig lelkiismeretesen.

Főelve volt belső embertársaival a szoros testvéri egyességet,

sérthetetlen békés viszonyt megtartani, s óvakodni minden ellenségeskedéstől, mert értette, s érezte is sajnálkodva, hogy ez mótely, sőt még a belső emberek állapotában; felmerült esetekben s gyűlésekben előfordult tárgyalások folyamán heves, de komoly hangulatával meg is szokta róni, s elítélni a tévedt, s értetlen magatartást, melylyel a belső emberek, pap és mester egymás ellen törtek, mert a pap és mester egy élő test szembe az egyház néptestületével; ilyenkor lehetett tőle hallani: „a ki papomat bántja és sérti, az engemet bánt meg“, s az érdekeltekre sajnálkozva rá mondani: „hijába! habet mentem, si non habet prudentiam“ ezek többször valának erélyes nyilatkozatai, melyek bizony mestereinknek követésreméltó például, intéssel szolgálhatnak, s papjaink is okulhatnak belőlök. Különben társalgásban szerény, nem tolakodó, inkább óvatos modora volt, s pedig tekintélyes nagy alakja, férfias bátor magatartása mindenhol méltó helyet és figyelmet vivott ki számára.

Vallásához rendületlen hívességgel ragaszkodott, hittanban, s az unitárius elvekben alapos képzettsége, magvas tanulmányozása gyakran feltűnt, más felekezetbeliekkel folytatott viták alkalmával. Ő soha se kezdett, de ha kihivatott, oly tüzes buzgósággal s gyökeres érvekkel védekezett, melyre minden támadók szégyenülve vonultak vissza, s ilyen jelenetekre e vidéken sokszor merül fel alkalom. Volt eset, hogy szemére vetették: „ily lelkes és fenkölt papi, hittani készültséget miért nem érvényesítette papihivatalban?“ ilyenkor szelid alázattal szokta mondani: „inkább akarok első mester, mint utolsó pap lenni.“ — E viszont helyzetének okszerű felfogását, átérzését, s annak lelkiismeretes betöltését tünteti fel.

Éneklési, orgonázási önképzését Kolozsvárt kezdette, nem volt abban az időben, mostanihoz hasonló gondoskodás, hogy iskoláinkban műének és zenetanításban részesülhettek volna fiaink, s mégis önerejűen tán több szép énekes és jól orgonázó mesterek állottak elé, mint jelenben közáldozattal létesített tanító-intézetekből. — Sárdi Józseffel, most kolozsvári kántor-tanítóval, (mint az iskolai ifjúságnak akkor két kitűnő énekesse) élt szoros barátságban, s minden előfordult alkalmat felhasználtak, hatás és erőteljes hangjoknak gyakorlására, kimivelésére. Cseli Sándor az ifjúság vigtársalgó körének vezére, éltető lelke, e két ifjunak természeti szép talantumát felismerve, alkalmakat szerzett jobb izlésű vigtársas körökben hangjok, és éneklő tehetségeik iskolázására, kimivelésére, ugyannyira, hogy mindkettő többször megkísértetett színpadi ajánlatokkal, aranyos gazdag ígéretekkel, de mindkettőt szíve, lelke az egyházhoz hívta, s mindketten híven annál maradtak.

Templomi szép éneklést és orgonázást tanult gyakorlatilag a piaczi róm. kath. templomban volt kántortól, a ki fel is hívta egy alkalommal, hogy nagy pénteken, a passio társas-éneklésénél vigye, s énekelje a Krisztus szerepét, s ebben annyira feltűnt a nagyszámú gyülekezet előtt, hogy a templomból kijöve, a derek püspök, néhai Kovács Miklós ő nmlga megkérde kántorát: ki volt ma a Krisztus? a kántor B. Gy.-re mutatva mozdá: „ez Krisztus-tagadó unitárius diák“, — az öreg ur pedig elmosolyodva mondá: „jól van fiam.“

Hatásos éneklésének tanuja Vargyason a templomi nép összehangzó szabályos éneklése, melyet a hitközség nemcsak iskolai tanításból, hanem az isteni tiszteleten, az orgona mellett mindig kihallott vezérhangjából sajátított el, — a távolban álló papitelken szó szerint érthető volt, melyik ének van folyamban. — Alapos ismeretre mutat, a „János király“ énekünkre alkotott dallam, melyet ő alkotott, s hangjegyekkel ellátva küldött a püspöki hivatalhoz, — úgy a „Hiszek és vallok egy Istent“ dallamára is ő állította össze a hangjegyeket. Tordai kántor Aradi Sámuel tartotta az unitáriusok minta énekességének, mint dallam és zeneszerzőt, s igyekezett utánozni, templomi és halottas énekeink szépített dallamfogásaiban.

Mint tanító, Pestalozzi rendszerének volt barátja és Indali útmutatása szerint kezelte felekezeti iskoláját, oly sikeres eredménnyel, hogy az egyházi főtanács többször elismeréssel hivatkozott a vargására, mint mintaszép iskolára. B. a gyümölcsfa tenyésztést is még 1861-ben megkezdte s az országos intézkedés előtt már szép gyümölcsfa-iskolát állított, mely később a községi iskola birtokába ment át. A felekezeti iskolának 14 év alatt erélyes igazgató és vezértanítója levén, számos tanítványaiban, s ezeknek vallásos, polgári és községi életre lett kiképzésükben s iskolánkívül is magángyakorlásokban örök kegyeletos emléket hagyta fenn, s áldva lesz neve e községben hosszú időnk folyamán át.

Mint a községi iskolában segédtanító 1874-ben kezdte munkálatát s folytatta haláláig tanítótársaival szép egyetértésben, kik őt többször választották meg gyűlésekre a tanítókar képviselőjeül s az iskolaszék pedig rendes jegyzőjévé tette.

Felemlítésre méltó, hogy már idős korában lépve községi iskola mellé, képezdei okleveles ifjú tanító és tanítónő társaitól, nem szégyellette tanulni, sőt a képezdei tanódszert elsajátítani fáradszónul igyekezett.

Alkotó tehetséggel az erdővéki tanító testületet B. Gy. teremtette meg, s mennyit kellett küzdeni előítéletes, felekezetes ellenzésekkel, de határtalan béketűrése nem merült ki; megnyerte tanító és mester-társait, a magokat magasabb régioba képzelő türelmetlenek daczolása mellett is, s az alakult testületben, korosabbak és ifjabbak „Boncza bácsi“ névvel tisztelték meg, s a testület legelső elnökének kiállították ki. Még a hatvanos évek elein keletkezett Udvarhely egyházkörünkben felekezeti tanító-társulat, melyben minden gyűlésezés alkalmával tevékeny részt vett, s a vitatárgyakban többnyire döntő nyilatkozataival adott irányt, s megállapodást a szakkérdésekben. — Volt különösen egy ellenlábos p. barátja, kivel soha se hirt egy értelemre jöni, s rendszeren ő vetett véget a heves ellenkezésnek azon ésszerű megjegyzésével: „hallgassunk el barátom, ne lopjuk el üres disputánkkal okosabbak hasznos idejét“, — ő hallgatott, s mégis győzött.

De más téren is kitünő munkaképességének adta nyilvános jeleit. — A telekkönyvezés, birtokiv kiállítás, birtokváltoztatási szerződések, s nyilvántartás vezetése, és helyszinelés, felmérés körüli mun-

kálatokat előbb S. Kőrispatakon, később Vargyas nagy községben oly pontos és odaadó szorgalommal, ügyességgel vezette és folytatta, hogy több e szakban eljáró főbiztosok, nagy ígéretekkel és szép állomások biztosításával hívták, csalogatták kilépni szerény egyházi fészkekből; de szive, lelke egyházáé volt, s ettől nem szakíthatta el, egyedül csak korán jött halála!

Én 22 esztendő alatt békésen folytatott munkálatunk elválasztó határánál ez imádságos óhajtással veszek búcsút tőle:

Adjon isten sok ily jellemű s tehetségű kántortanítót unitárius anyaszentegyházunknak!!

Gy.—n.

AZ AMERIKAI UNITAR. TÁRSULAT TITKÁRÁNAK LEVELE AZ EGYH. K. TANÁCSHOZ.

Boston 7, Tremont Place febr. 7-én, 1883.

A magyar unitárius egyház Consistoriumának

Kolozsvárt.

Kedves barátaim a közös keresztény hitben és munkában!

Kovács tanár távozása arra indit engemet, hogy kifejezzem a mi unitárius testületünk nagy megelégedését az Egyesült Államokban az ő látogatása felett, valamint azt is, hogy mi igen jó dolognak tartottuk magunkra nézve, hogy önök oly hosszú időre nélkülözheték őt fontos állomásán. Huszonnyolcz különböző templomunkban beszélt ő és mindig nagy sikerrel, még pedig olyan templomainkban, a melyek jobbára nagyvárosainkban vannak, mint Boston, New-York, Philadelphia, Baltimore, Washington, Cincinnati, Cleveland, Chicago és St.-Louis. Ezenkívül sokszor beszélt még kevésbé hivatalos módon és csaknem megszámlláthatatlan alkalommal érintkezett a mi népünkkel társas körökben. Valóban látogatása semmi esetre se volt pihenési idő, sőt inkább nagy értelmi és szellemi tevékenységből állott. Ennek eredménye az, hogy a mi közös unitárius testületünk erdélyi ágának állapotáról, történetéről, jelen kilátásáról, reményeiről és szükségéről oly bő ismeretet nyújtott, a minőt más úton egyáltalában elérnünk nem lehetett volna. Ezáltal egész népünk ugyanazon mély érdekeltséget nyert az önök régi egyháza iránt, a mely már jó idővel ezelőtt lobogtatja Kelet-Európában a vallásos szabadság és józan keresztényhit fáklóját, mint a minővel az iránt mi közülünk kevesen már rég viseltetnek. Fáradhatatlan munkássága által 10,000 dollárra egészítette ki a Richmond Anna alapítványt, a mely öszszeget a maga idejében átküldjük. E mellett még több ezer jött kezeink közé egy másféle alapítvány alapjául, melynek rendeltetése lesz a Channing tanári szék megalapítása. Ha testvéri érzelmeink kifejezésére a mi vagyonunkból valami keveset juttathatunk, bizonyára igaznak találtuk, hogy jobb adni, mint venni. Azon öröm mellett, a melyet nekünk Kovács tanár jelenléte és szavai szereztek, az ő láto-